

Handläggare: Lisbeth Westerlund
Telefon: 08-508 25 016

Till
Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Om Kruton - Stöd- och rådgivningscenter och skyddat boende

Svar på skrivelse från Dikran Dison (KD)

Förvaltningens förslag till beslut

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden hänvisar till tjänsteutlåtandet som svar på skrivelsen.

Eddie Friberg

Eva Sandberg

Sammanfattning

Dikran Dison (KD) har i sin skrivelse angivit att han vill bilda sig en uppfattning om hemmet Kruton och därför önskar en skriftlig rapport om hemmet. Förvaltningen redogör i tjänsteutlåtandet för hur verksamheten bedrivs inom Kruton – stöd och rådgivningscenter och skyddat boende. Vidare lämnas redogörelse för hur verksamheten följs upp och om utvärderingar som gjorts. Kruton arbetar kontinuerligt med att utveckla metoder och förhållningssätt med utgångspunkt från egna erfarenheter, den forskning som bedrivs inom området och samarbetet med andra skyddade boenden.

Bakgrund

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden överlämnade vid sammanträdet 14 maj till förvaltningen för beredning skrivelse från Dikran Dison (KD) med begäran om skriftlig rapport om Kruton. Skrivelsen bifogas.

Ärendets beredning

Detta tjänsteutlåtande har utarbetats inom kansliavdelningen i samarbete med enheten för familje- och ungdomsinsatser och Kruton.

Ärendet

Dikran Dison (KD) har i skrivelsen angivit att han vill bilda sig en uppfattning om hemmet Kruton och därför önskar en skriftlig rapport om hemmet.

Vid kontakt med Dikran Dison (KD) har denne senare preciserat vad han vill att rapporten ska innehålla enligt följande:

Jag vill ha en kort presentation av Kruton och lite mer om hur verksamheten fungerar och hur brukarna/klienterna har det och hur de ser på Kruton och slutligen vilka oberoende/utomstående omdömen som finns om hemmet. Förvaltningens åsikt om verksamheten är viktig att få.

Förvaltningens redogörelse

Kruton – Stöd- och rådgivningscenter och skyddat boende

Sedan 2002 har staden ett skyddat boende för flickor/unga kvinnor som utsätts för så kallat hedersrelaterat våld. Bakgrunden till inrättandet av det skyddade boendet var de uppmärksammade morderna på Pela och Fadime och den samhällsdebatt som uppstod i samband med dessa. Regeringen anslog 180 mnkr till uppbyggnad av skyddade boenden och andra insatser för dessa utsatta flickor/unga kvinnor. Pengarna fördelades genom landets länsstyrelser.

Inom staden tog man tidigt initiativet till att utveckla specialistkompetens för denna grupp och att påbörja ett långsiktigt arbete för att kunna nå ut och uppmärksamma deras problem. 2004 öppnades ett stöd- och rådgivningscenter (centret) dit flickor/unga kvinnor kan vända sig direkt för råd och stöd. De kan också vara anonyma. Centret fungerar också som en kunskapsbank och sprider information och kunskap i frågor om hedersrelaterat våld. Kruton samarbetar med skyddade boen-

den över hela landet och har inom detta nätverk både erfarenhetsutbyte och samverkan om placeringar. Kruton deltog i tävlingen om stadens kvalitetsutmärkelse 2007.

Idag har det *skyddade boendet* 6 – 8 platser för flickor i åldern 13 – 20 år. Placering kan ske dygnet runt och man tar emot 30 – 40 flickor per år. Placeringar görs både av stadsdelsförvaltningarna och av andra kommuners socialtjänst. På boendet får flickorna skydd, psykosocialt stöd och krisbearbetning, praktisk hjälp och omvårdnad dygnet runt. En hot-, våld- och riskbedömning upprättas för varje inskrivna flicka. Om behov finns av psykolog- eller läkarkontakt förmedlar man detta. Flickorna som bor på institutionen tilldelas två kontaktpersoner.

Utifrån hotbild och skyddsbehov gör det skyddade boendet en bedömning om flickan kan fortsätta med eventuell skolgång, praktik/jobbs eller om detta måste avbrytas. Därefter avgörs vilka åtgärder som måste vidtas och vilket skyddstänkande flickan måste ha. Åtgärderna som vidtas kan vara att skydda hennes identitet och vistelseort, bedöma vilka kontakter hon kan ha och vad hon kan göra utan att riskera något. En manual för skyddsbedömning har tagits fram i samarbete med Gryning Vård AB och fil dr Åsa Eldén.

Skyddstänkandet handlar om att ge flickan ett konkret säkerhetsmedvetande, exempelvis hur hon ska förhålla sig till olika slags hälsningar som framförs till henne från släktingar eller familj. Flickan behöver mental förberedelse inför olika scenarier som kan inträffa och successivt klara att hantera säkerhetstänkandet på egen hand inför avflyttning från boendet.

Kruton erbjuder stöd både under och efter vistelsen på det skyddade boendet. På boendet finns personal tillgänglig dygnet runt som kan erbjuda stöd och närhet. Personalen har kontinuerliga stödsamtal med flickan. Innehåll och syfte med stödsamtalen är bland annat att härbärgera flickans berättelse. Det är viktigt att ta berättelsen på allvar och tro på den. Ett annat syfte med stödsamtalen är att stärka självkänsla och självkännedom. I samtalen behandlas också den sorg och saknad som flickan upplever utifrån vad som har hänt och att hon varit tvungen att lämna sin familj. I stödet ingår även att se framåt, att planera för framtiden och inge hopp om en bra framtid utan våld.

I arbetet på det skyddade boendet ingår även att medverka till placeringar i säkra och skyddade boendeformer efter utskrivning från boendet och genom centret erbjuda fortsatt och flexibelt stöd vid andra insatser.

Stöd- och rådgivningscentrets uppgift är dels att vara en mottagning för våldsutsatta flickor/unga kvinnor i åldern 13 – 25 år som behöver stöd och hjälp men också en mottagning dit personal från olika yrkesgrupper som möter dessa flickor/unga kvinnor kan vända sig till för konsultation/rådgivning och utbildning. Centret erbjuder också gruppstöd för unga kvinnor/flickor. Man samarbetar även med organisationer som arbetar med frågor om hedersrelaterat våld.

Genom centrets försorg kompletteras det skyddade boendet före, under och efter boendetiden. Den socialtjänst som placerat en flicka på det skyddade boendet kan ge centret i uppdrag att svara för eftervård. Till centret finns även skyddslägenheter knutna som är kopplade till kvalificerat kontaktmannaskap på uppdragsbasis.

Sedan september 2007 finns en *jourtelefon* som är öppen dygnet runt. Syftet är att öka tillgängligheten för flickor/unga kvinnor som utsätts för hot och våld. Centret har huvudansvar för jourtelefonen under kontorstid, övrig tid är telefonen kopplad till boendet.

Uppföljning och utvärdering av Kruton

Det skyddade boendet följer regelbundet upp arbetet med de inskrivna flickorna. Vid utskrivningstillfället ställs frågor till flickorna och deras handläggare. Frågorna till flickorna handlar exempelvis om hur de uppfattat tiden i verksamheten, om de fått den hjälp och stöd som de önskat, hur situationen förändrats och om de känt sig delaktig i de beslut som fattats. Handläggarna tillfrågas exempelvis om hur vistelsen och uppdraget som helhet fungerat, samarbetet med personalen och om man kan tänka sig att använda verksamheten igen.

Efter sex månader görs ytterligare en uppföljning med handläggarna. Sedan starten 2002 har uppföljning gjorts på detta sätt.

Uppföljningarna redovisas i Krutons verksamhetsberättelse. Verksamhetsberättelsen för 2008 biläggs tjänsteutlåtandet.

Centret har påbörjat uppföljning på samma sätt från hösten 2007 avseende kontaktmannaskapsuppdrag.

I samarbete med stadens dåvarande FoU-byrå gjorde personalen vid Kruton 2004/2005 en dokumentation om det skyddade boendet och stöd- och rådgivningscentret, *Jag behövde skyddas från min familj*. I dokumentationen beskriver man verksamheten och arbetsmetoderna utifrån flickornas behov.

En utvärdering av det skyddade boendet Krutons verksamhet gjordes av Uppsala Universitet 2005, *Med våldsutsatta kvinnor i fokus*. Utvärderingen fokuserade på Krutons målgrupp och den våldsförståelse som präglar verksamheten och syftade till att ge redskap för att staka ut riktlinjerna framöver när det gäller målgrupp och våldsförståelse. Utvärderingen visade att verksamheten har stor betydelse för våldsutsatta unga kvinnor. Det konsekventa fokus som sätts på flickornas/de unga kvinnornas situation är nyckeln till att verksamheten fungerar så bra.

Länsstyrelsen gjorde 2007 tillsyn av det skyddade boendet. Enligt tillsynsbeslutet bedömer länsstyrelsen att verksamheten är ett välfungerande HVB (hem för vård eller boende) som arbetar seriöst och har en genomtänkt struktur och ett medvetet förhållningssätt. Personalgruppen har lämplig utbildning och erfarenhet för sitt arbete. De följer forskning och den kunskapsutveckling som finns inom området och står själva för stor kunskap och erfarenhet som de delger andra. Vidare anser länsstyrelsen att verksamheten arbetar seriöst med kvalitetssäkring. Hemmet tillgodoser behovet av säkerhet och trygghet för de inskrivna flickorna.

Verksamheten har sedan starten 2002 varit föremål för uppmärksamhet i media, från forskare och från andra aktörer som vill starta liknade verksamheter. Nedan redovisas de två nationella utvärderingar som gjorts samt refereras kort en presentation och två C-uppsatser som behandlar Krutons verksamhet.

Centrum för utvärderingsforskning (UCER), Umeå universitet, har ett uppdrag att för regeringen göra en samlad utvärdering av regeringens insatser mot hedersrelaterat våld (HRV). I en rapport från 2007, *Hur fungerar skyddat boende* beskriver och analyserar UCER skyddat boende för unga människor som har utsatts för hedersrelaterat våld (HRV). Fokus ligger på de nio särskilda boenden som har fått statsbidrag inom ramen för regeringens insatser mot HRV, däribland Kruton.

Rapporten visar att skyddat boende framförallt kan ge skydd och trygghet och tillfälligt kompensera den förlust av sammanhang och sociala relationer som det innebär att lämna eller fly från sin familj. Samtliga boenden erbjuder stöd- och krisbearbetning, omsorg, insatser för att stärka de ungas självständighet och hjälp till ett fungerande liv efter boendet.

Regeringen gav 2005 Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) inom Socialstyrelsen ett uppdrag som rörde insatser mot hedersrelaterat våld. Uppdraget bestod av två delar: IMS skulle (1) inventera vilken forskning, uppföljning och utvärdering av sådana insatser som fanns internationellt och (2) göra en

uppföljningsstudie av utfallet av insatser som har genomförts i Sverige med hjälp av särskilda medel som regeringen anvisade till länsstyrelserna.

Den internationella inventeringen som gjordes 2006, visade att det i sex europeiska länder endast fanns enstaka studier av effekterna av olika insatser mot hedersrelaterat våld. Det var inte möjligt att dra några slutsatser om vilka effekter insatserna har.

Den andra delen av uppdraget, uppföljningsstudien, har IMS valt att ägna åt skyddat boende, eftersom det är en insats som riktas till några av de mest utsatta och som kan antas leda till stora förändringar i deras liv. Uppföljningen har gjorts genom att intervjua personer i skyddat boende vid två tillfällen, med cirka ett års mellanrum.

Studien som publicerades 2007, *Frihet och familj - en uppföljning av skyddade boenden för personer som hotas av hedersrelaterat våld* omfattar samtliga åtta verksamheter för skyddat boende som hade fått statsbidrag 2006, däribland Kru-ton. De boende har först intervjuats i anslutning till inflyttningen och därefter cirka ett år senare.

Resultatet av studien visar att det viktigaste skälet för de intervjuade att söka skydd var att de inte själva fick välja sin livspartner och att de kände sig allvarligt hotade om de inte följde familjens krav. Det pekar på vikten av riktade åtgärder mot tvångsäktenskap och andra inskränkningar i rätten att själv välja livspartner.

Vid uppföljningen efter cirka ett år var de intervjuades psykiska lidande fortfarande stort. De som hade återknutit kontakten med familjen mådde bättre, medan de som inte hade gjort det mådde sämre. Det antyder vikten av att arbeta med familjerna och med relationerna mellan föräldrar och barn, och kanske också mellan familjen och släkten. En annan möjlighet, särskilt när förutsättningar för familje- arbete saknas, kan vara att arbeta mer individualterapeutiskt för att de drabbade bättre ska kunna förstå och förhålla sig till sina familjerelationer och erfarenheter. Psykoterapi är dock inte lämpligt för alla personer och i alla situationer.

En utvärdering av centrets kvalificerade kontaktmannaskap har gjorts i en C-uppsats vid Stockholms universitet, socionomlinjen, 2008. I uppsatsen konstaterar man att centret hjälper flickorna/de unga kvinnorna med det mesta. Allt från praktisk hjälp såsom att betala räkningar och diskutera val av fortsatt utbildning till att ha stödjande samtal där flickorna/de unga kvinnorna upplever att de blir hörda och får stöd och uppmuntran av sin kvalificerade kontaktperson. De kvalificerade kon-

taktpersonerna fokuserar mycket på flickorna/de unga kvinnornas framtid och hjälper dem att se det positiva i den.

Flickorna/de unga kvinnorna anser att de genom de insatser de erhållit från de kvalificerade kontaktpersonerna blivit starkare, mer öppna och vågar ta för sig mer. De känner numera att de har ett värde och att de är sin egen person. En stor förändring som skett hos flickorna/de unga kvinnorna sedan de fick sin kvalificerade kontaktperson är att de från att inte tyckt sig ha någon framtid alls numera tycker att de har en ljus framtid. Flickorna/de unga kvinnorna tycker att de på grund av att de lever skyddat känner sig mer eller mindre isolerade och i vissa fall ensamma.

Insatser som flickorna/de unga kvinnorna önskar utöver det kvalificerade kontaktmannaskapet så som det ser ut idag är att de önskar fler gruppaktiviteter där de kan träffa andra som lever i en liknande situation. Flickorna/de unga kvinnorna önskar också att centret borde få hjälp från andra organisationer med bostäder och att det borde finnas mer personal på centret. De skulle vilja ha extra mycket tid med sin kvalificerade kontaktperson då man nyligen flytt från sin familj samt att kunna kontakta sin kvalificerade kontaktperson på kvällarna.

En presentation av centret gjordes 2008 av fil dr Åsa Eldén, *Ett eget liv utan våld*. Framställningen bygger på samtal med anställda, utvärderingar och verksamhetsberättelser. I presentationen anges att den specialkompetens som utvecklats på Krutons center kan beskrivas som att man ser helheten och sammanhangen i den unga kvinnans liv och våldsutsatthet. Man hjälper henne att i kontakten med olika aktörer tydliggöra sin situation och sina behov och önskemål, och att så småningom bli den som själv formulerar dem. Det handlar om att se helheten i en specifik situation, och om att se en långsiktig helhet där fokus inte bara är här och nu, utan där siktet hela tiden är inställt på att bygga upp ett självständigt liv.

En kartläggning hur situationen ser ut för flickor som bor på skyddat boende på grund av hedersrelaterat våld har gjorts i en C-uppsats vid Göteborgs universitet, socionomlinjen, 2009. Resultaten stödjer tidigare forskning som visar att flickorna utsätts för fyra olika former av våld: fysiskt, psykiskt, socialt och sexuellt. Detta betyder att flickor som utsätts för hedersrelaterat våld riskerar att bli offer för ett brett spektra av våld.

I studien framgår också att anledningarna till att flickor lämnar sina familjer kan delas upp i akuta händelser och planerade rymningar. Tidigare forskning säger att de bakomliggande orsakerna kan delas upp i hot om att giftas bort eller att flickor-

na hade utsatts för våld eller hot om våld. I föreliggande rapport redovisas fler orsaker som leder till att en situation blir akut. Detta kan möjligtvis tyda på att det har funnits för stort fokus på tvångsäktenskap i tidigare forskning och att bilden behöver vidgas för att fånga in fler aspekter utöver hot om att bli bortgift, exempelvis att flickan har blivit inlåst. Om man har en för smal syn på vad hedersrelaterat våld innebär riskerar man att missa andra varningssignaler som en utsatt flicka visar.

Stockholms stads kartläggning av det hedersrelaterade våldet

Rapporten "Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholms stad" (SAN 2009-05-14) innehåller ett separat avsnitt om Kruton. I utredningsarbetet framkom ett antal punkter som kan befaras innebära allvarliga svårigheter för Krutons verksamhet. Förutom vissa uppgifter från enskilda som kan tyda på allvarliga missförhållanden återges uppfattningar från stadens förvaltningar som indikerar att det finns brister i förtroende för Krutons verksamhet. Rapporten föreslår ett antal åtgärder gällande Kruton:

- Utveckla insatserna av vård och behandling där traumabehandling bör vara ett fokusområde.
- Omlokalisering i form av geografiskt flytt, dels av skyddsskäl och dels att det bör ta tid eller blir svårt för en ångestfylld individ att återvända hem, när familjen/släkten trycker på i kontakten med den hjälpsökande eller med hjälp av budbärare. Flytt till en geografisk plats där tillgängligheten med allmänna kommunikationsmedel inte är aktuell dygnet runt.
- "Nya" Kruton bör ges mandat att ansvara för hela kedjan från akuta stadiet till eftervården och individanpassa boendet och behandlingen.
- Olika kombinationer och former av boenden, behandlingar och kontaktpersoner bör erbjudas. Boendet bör även innefatta stödlägenheter med jourpersonal med kompetens på hedersrelaterat förtryck och våld.

Förbättringsområden och fortsatt utveckling av Kruton – Stöd och rådgivningscenter och skyddat boende

I den uppföljningsstudie som IMS publicerade 2007 (där bl a Kruton ingår), konstateras att de flickor som bott på skyddade boenden, vid uppföljning ett år senare, fortfarande har ett stort psykiskt lidande. De flickor som hade återknutit kontakten med familjen, mådde något bättre. Hitintills har Kruton framförallt koncentrerat sig på att utveckla metoder för att stötta och hjälpa flickorna individuellt och ge dem skydd i en akut situation.

I uppföljningar med flickornas handläggare, har framkommit att det är ett önskemål att verksamheten aktivt arbetar med flickans familj och nätverk. Andelen

handläggare som är mycket nöjda med hur Kruton som helhet utfört sitt uppdrag är för låg och i deras bedömning ingår troligtvis en viss kritik på denna punkt.

Mot bakgrund av IMS studie och handläggarnas synpunkter, är ett av Krutons mer angelägna förbättringsområden, att utveckla ett för målgruppen särskilt anpassat familjearbete. Utbildningsinsatser och stöd till familjehem och andra som arbetar inom verksamhetsområdet ingår också i detta arbete. Under hösten 2009 beräknas en modell för familjearbete i ny form som tar hänsyn till flickornas våldsutsatthet och behov av skydd bli klar, för att därefter prövas i praktiken. Kruton har sökt och fått pengar från länsstyrelsen för detta ändamål.

Ett ytterligare utvecklingsområde är att börja arbeta med pojkar som är utsatta för hedersrelaterat våld. Under åren har man sett ett behov att jobba med dessa utifrån den erfarenhet som man fått genom arbetet med våldsutsatta unga kvinnor.

Krutons erfarenhet är att det är viktigt att erbjuda kvalificerat stöd för de flickor som flyttar tillbaka hem efter tiden i skyddat boende. Genom centrets försorg kan både skyddsaspekten och individens särskilda behov tillgodoses. Man kan också medverka till att hitta lämpliga boendialternativ efter det skyddade boendet. Genom samarbete med andra verksamheter såväl internt som externt kan Kruton erbjuda placeringar, eller annat stöd till en större målgrupp än tidigare. De skyddslägenheter som Kruton kan erbjuda är en viktig del av utbudet. Exempelvis har Kruton genom samarbete med andra verksamheter inom förvaltningen kunnat erbjuda blivande mammor placeringar och stödkontakt.

Centret har blivit alltmer efterfrågat av både flickor/unga kvinnor och personer som arbetar inom verksamhetsområdet. Centret har visat sig vara till stor hjälp för de flickor som inte vänder sig direkt till socialtjänstens handläggare. Även för stadsdelsförvaltningarna, skolpersonal och ungdomsmottagningar är centret en tillgång då det fungerar som ett resurs- och kunskapscenter. Centrets kunskaper och erfarenheter efterfrågas i hög utsträckning av hela landet.

Kruton deltog 2007 i tävlingen om stadens kvalitetsutmärkelse. Detta arbete och den återkoppling som examinatorerna lämnade är en viktig grund för det fortsatta utvecklingsarbetet. Kruton arbetar kontinuerligt med att utveckla metoder och förhållningssätt med utgångspunkt från egna erfarenheter, den forskning som bedrivs inom området och samarbetet med andra skyddade boenden. Ett viktigt resultat av detta samarbete är den risk- och skyddsbedömningsmanual, *Våld och kontroll i hederns namn* som Kruton sammanställt tillsammans med Gryning Vård AB och fil dr Åsa Eldén.

Förvaltningens uppfattning är att den förhållandevis stora mängden externa granskningar som gjorts av Kruton sammantaget visar att verksamheten hittills bedrivits med hög kvalitet för en angelägen målgrupp. De uppgifter som framkommit i kartläggningen av det hedersrelaterade våldet och förtrycket är dock skäl till att granska verksamheten ytterligare, i syfte att säkerställa kvaliteten. Förvaltningen har därför tagit in en extern konsult för att gå igenom Krutons verksamhet och resultatet beräknas kunna presenteras för socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden under hösten 2009.

Bilaga

1. Skrivelse från Dikran Dison (KD) med begäran om skriftlig rapport om Kruton
2. Verksamhetsberättelse 2008 för Kruton stöd- och rådgivningscenter och skyddat boende